

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJA

Valstybės biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 30/1, LT-01104 Vilnius,
tel. (8 5) 266 2984, faks. (8 5) 262 5940, el. p. rastine@tm.lt,
atsisk. sąskaita LT267044060000269484 AB SEB bankas, banko kodas 70440.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188604955

Lietuvos Respublikos Seimo narei
Agnei Zuokienei

2010-12-03 Nr. 1139) PR-10219
Į 2010-10-29 Nr. 17.2.-19475

Kopija
Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūrai

DĖL PRAŠYMO PATEIKTI PAPILDOMOS INFORMACIJOS

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, papildydama Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2010 m. spalio 29 d. atsakymą Nr. 17.2.-19475 gerb. Agnei Zuokienei, teikia informaciją dėl kvalifikuotų psichologų trūkumo problemos sprendimo eigos:

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (Žin., 2002, Nr. 37-1341) 186 straipsnio 5 dalimi, proceso dalyvių prašymu arba ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo teisėjo iniciatyva į jaunesnių kaip aštuoniolikos metų liudytojo arba nukentėjusiojo apklausą privalo būti kviečiamas valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas arba psichologas, kurie padeda apklausti nepilnametį, atsižvelgdami į jo socialinę ir psichologinę brandą. To paties straipsnio 2 dalyje numatyta, kad jaunesni kaip aštuoniolikos metų liudytojas ar nukentėjusysis ikiteisminio tyrimo metu paprastai apklausiami ne daugiau kaip vieną kartą. Paminėtina, kad tokio pobūdžio teisinį reguliavimą yra siekiama įtvirtinti ir Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria panaikinamas Paminėtinas sprendimas 2004/68/TVR, 19 straipsnio 3 dalyje, numatančio nukentėjusiųjų vaikų apsaugos garantijas baudžiamajame procese. Pasiūlyme akcentuojamos tokios vaikų apsaugos garantijos: 1) nukentėjusiųjų nuo seksualinės prievartos vaikų apklausa turėtų vykti specialiai tam sukurtose arba pritaikytose patalpose; 2) tokias apklausas, jei įmanoma ir yra tikslinga, vykdytų tie patys asmenys; 3) ribojamas apklausų skaičius, jas atliekant tik tais atvejais, jei tai yra neišvengiama.

Pažymėtina, kad 2010 m. balandžio 20 d. rašte Nr. 17.2-7009 Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra informavo, kad BPK 186 straipsnio 5 dalies taikymas kelia rimtų problemų. Iki 2010 m. sausio 1 d. prokurorai aktyviai naudojosi VŠĮ „Vaiko namas“ nemokamai teiktomis paslaugomis, tačiau ši įstaiga neteko finansavimo ir nebeteikia psichologinių, teisinių, socialinių paslaugų. Prokurorų pozicijai pritarė ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, kuri 2010 m. gegužės 11 d. rašte Nr. 1D3691(12) nurodė, kad iki 2010 m. sausio 1 d. ikiteisminio tyrimo pareigūnai, atlikdami sudėtingas nukentėjusių vaikų apklausas, naudojosi VŠĮ „Vaiko namas“ nemokamai teiktomis paslaugomis. Šiuo metu tokios paslaugos nebeteikiamos ir policijos pareigūnai susiduria su problemomis.

Teisėjų tarybos nuomone (2010-06-14 raštas Nr. 36P-136-(7.1.10), kvalifikuotų psichologų dalyvavimas, kai nuo nusikalstamų veikų nukenčia nepilnamečiai, yra tikslingas ir būtinas. Dėl to dauguma teismų pritaria iniciatyvai, kad ikiteisminio tyrimo įstaigose, prokuratūrose ir teismuose būtų steigiami kvalifikuotų specialistų psichologų etatai. Jų nuomone, tokių psichologų etatus racionaliau būtų steigti teismuose, turinčiuose specialiai tam įrengtus vaikų apklausos kambarius.

Siekdama išspręsti susidariusią ydingą situaciją, Teisingumo ministerija apibendrino visų suinteresuotų institucijų pasiūlymus ir Ministro Pirmininko tarnybai 2010 m. rugpjūčio 3 d. raštu Nr. (1.39)7R-6804 pateikė šias problemos sprendimo alternatyvas:

- 1) Papildomų psichologų pareigybių įsteigimas apskričių vyriausiuosiuose policijos komisariatuose (2010 m. kovo 18 d. raštu Nr. 5-S-1501 policijos generalinis komisaras rekomendavo Klaipėdos, Šiaulių, Marijampolės, Alytaus, Telšių, Utenos AVPK viršininkams, atsiradus finansinių galimybių, jų vadovaujamuose AVPK įsteigti nors po vieną psichologo (specialisto, karjeros valstybės tarnautojo) pareigybę panaudojant kitą laisvą įstaigos pareigybę. Kad būtų įsteigtos 6 psichologų pareigybės, tai yra po vieną minėtuose AVPK, kasmet reikia 216 tūkst. Lt, iš jų 165 tūkst. Lt darbo užmokesčiui. Šiuo metu tokių finansinių galimybių policijos įstaigos neturi).
- 2) Profesionalių vaikų psichologų paslaugų pirkimas (jie apklaustų vaikus, nukentėjusius nuo sunkių ir labai sunkių nusikaltimų, AVPK jau įsteigtuose vaikų apklausos kambariuose).
- 3) Vieno kvalifikuoto psichologo etato apygardos teismo teritorijoje veikiantiems teismams įsteigimas.
- 4) Vieno kvalifikuoto psichologo etato dviem gretimų rajonų apylinkių teismams įsteigimas.
- 5) Specializuotų regioninių psichologų tarnybų steigimas (jos padėtų užtikrinti nuolatinį bendradarbiavimą su teisėsaugos institucijomis, efektyvų kvalifikuotų psichologų dalyvavimo baudžiamajame procese koordinavimą. Įsteigus tokią tarnybą, baudžiamojo proceso įstatymuose turėtų būti detaliau reglamentuota psichologų procesinė padėtis).

Šiame rašte Teisingumo ministerija pabrėžė, kad nemažiau svarbus ir teisėjų, prokurorų, ikiteisminio tyrimo ir kitų pareigūnų mokymas rašte aptariamų klausimų temomis. Manytina, kad ir profesionaliausias vaikų psichologas nesugebės tinkamai atlikti savo pareigos ir užtikrinti minimalaus neigiamo poveikio nepilnamečiams asmenims apklausų metu, jei teisėjas ar prokuroras dėl žinių stokos iš esmės pažeidinės tokių apklausų specifiką ar atlikimo taktiką. Kita vertus, vaikų psichologijos žinių turėjimas leistų tiksliai identifikuoti atvejus, kada būtina ikiteisminiame tyrime kviesti psichologą, kada galima išsiversti ir be jo paslaugų. Kaip teigiamą pavyzdį taip pat galima paminėti su nepilnamečiais asmenimis dirbančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokurorų ir teisėjų specializaciją bylose su nepilnamečiais asmenimis. Pabrėžtina, kad minėtos institucijos turi surasti galimybę iš turimų resursų pasirūpinti pareigūnų psichologijos žiniomis.

2010 m. rugpjūčio 20 d. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje įvykusio posėdžio metu dėl kvalifikuotų psichologų dalyvavimo nepilnamečių apklausose užtikrinimo kaip efektyviausia iš alternatyvų ir daugumos palaikyta psichologų pareigybių įsteigimo apygardų teismuose alternatyva.

Atsižvelgiant į tai, Nacionalinė teismų administracija 2010 m. rugsėjo 20 d. raštu pateikė Teisėjų tarybai papildomų asignavimų teismams 2011 m. poreikio, kad būtų įsteigta po 1 psichologo pareigybę apygardų teismuose projektą, kuriame numatė, kad 5 psichologų pareigybėms įsteigti reikia 300 tūkst. Lt.

Vykdydama Ministro Pirmininko pavedimą, įformintą Ministro Pirmininko kanclerio 2010 m. spalio 6 d. rezoliucija Nr. 62-5492, kuriuo buvo prašoma įvertinti psichologų pareigybių įsteigimui apygardų teismuose reikalingų lėšų poreikį ir spręsti teikiant Vyriausybei 2011 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, Finansų ministerija 2010 m. spalio 18 d. raštu Nr. (1.19-0206-5K-1022541-5K-1022930)-6K-1009305 pateikė pasiūlymą dėl lėšų šaltinio: „[...] Lietuvos Respublikos 2011 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekte, pateiktame svarstyti Seimui, teismams, palyginti su 2010 m. patvirtintais asignavimais, numatyta papildomai 3 421 tūkst. litų išlaidoms, iš jų 2268 tūkst. litų – darbo užmokesčiui (be kita ko, teisėjų padėjėjų papildomoms 50 pareigybių įsteigti). Atsižvelgiant į tai, siūlome psichologų, galinčių dalyvauti nepilnamečių apklausose, pareigybių steigimo apygardų teismuose ir jų finansavimo klausimą spręsti iš teismams 2011 m. valstybės biudžete numatomų bendrųjų asignavimų.“

Teisingumo ministerija 2010 m. lapkričio 12 d. raštu Nr. (1.39)7R-6804 informavo Ministro Pirmininko tarnybą, kad neprieštarauja idėjai dėl kvalifikuotų psichologų, galinčių dalyvauti nepilnamečių apklausose, pareigybių steigimo apygardų teismuose. Vertinant lėšų poreikį, Teisingumo ministerija atkreipė dėmesį į būtinybę atsižvelgti į Finansų ministerijos poziciją.

Kartu Teisingumo ministerija atkreipia dėmesį, kad kvalifikuotų psichologų trūkumas labiausiai juntamas ne miestuose, o rajonuose. Be to, nepilnamečio apklausa dažnai būna tikslinga jau pačioje ikiteisminio tyrimo pradžioje. Vaikas turi būti apsaugotas nuo traumuojančio baudžiamojo proceso ir jo apklausos poveikio ir paprastai turėtų būti apklausiamas tik vieną kartą. Atsižvelgiant į tai, įsteigus 5 psichologų specialybes apygardos teismuose, **privalės būti užtikrinta**, kad tokie psichologai nebus ribojami savo funkcijų atlikimu tik išimtinai teismo proceso metu, tačiau padės apklausti nepilnamečius asmenis, nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų ar tapusius šių nusikalstamų veikų liudytojais, ikiteisminio tyrimo metu, visos apygardos teismo veikimo teritorijos mastu, be to, padės tokias apklausas atlikti ne tik teisėjams, bet ir prokurorams ar ikiteisminio tyrimo pareigūnams. Neužtikrinus šių aspektų įgyvendinimo, naujų psichologų pareigybių steigimas apygardos teismuose, neišspręs problemos dėl kvalifikuotų vaikų psichologų trūkumo nepilnamečių liudytojų ar nukentėjusiųjų ikiteisminio tyrimo apklausų metu.

Teisingumo viceministras

Tomas Vaitkevičius